

Motion till riksdagen 2025/26:3581

av **Ulrika Liljeberg m.fl. (C)**

Rättspolitik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att reformera den s.k. mängdrabatten och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ringa stöld, s.k. snatteri, som utförs vanemässigt ska anses som stöld och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om straffskärpningar för ekonomisk brottslighet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ett nationellt avhopparprogram för kvinnor och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av regleringen av målsägandebiträden i överrätt och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av ett brett brottsbeivrande uppdrag till statliga myndigheter och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa polisiär närvaro och tillgänglighet i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att renodla polisens uppdrag genom en översyn och omfördelning av vissa uppgifter och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en beredskapspolis och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att inrätta ett ekokrim och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bankerna måste ta större ansvar för de bedrägerier som äger rum inom ramen för deras betalsystem och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att banksekretessen bör lättas för att tillgängliggöra information om hur framgångsrika bankerna är på att skydda och ersätta sina kunder för bedrägerier och tillkännager detta för regeringen.

13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över nämndemännens arbetsmiljö i form av säkerhet och annat och tillkännager detta för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en förbättrad samverkan mellan Kriminalvården och socialtjänsten i samband med frigivning är nödvändig och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en kränkningersättning till nära anhöriga bör införas och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om registerkontroller och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagen om grov fridskränkning mot barn behöver utvärderas och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att särskilda vårdnadshavare för barn snarast bör ges befogenhet att i vissa fall fatta beslut om vård- och stödinsatser och tillkännager detta för regeringen.
19. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av barnahus i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa ett stärkt straffrättsligt skydd för barn som utsatts för sexualbrott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att slopa preskriptionstiden för brotten sexuellt utnyttjande av barn och grovt sexuellt övergrepp mot barn och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en skyndsam översyn av det straffrättsliga skyddet mot sexuella gärningar som begås via digitala medier, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att polisen skyndsamt bör ges ökade möjligheter att nyttja AI vid utredning av sexuella övergrepp mot barn på nätet och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utredningstider och brottmålsprocesser i barnärenden måste ses över och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att preskriptionstiderna för sexualbrott bör förlängas och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att straffmaximum för köp av sexuell tjänst snarast bör höjas och tillkännager detta för regeringen.
27. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en breddad kopplerilagstiftning och tillkännager detta för regeringen.
28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de digitala bordellerna bör stoppas och tillkännager detta för regeringen.
29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av särskilda kontaktpersoner för kvinnor och barn som lever med skyddade personuppgifter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av en nationell samordnare för nationell bostadskö för våldsutsatta och tillkännager detta för regeringen.

31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det är förövaren som ska flytta vid våld som skett i hemmet, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
32. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att funktionsnedsättning skyndsamt bör läggas till som straffskärpningsgrund vid hatbrott och tillkännager detta för regeringen.
33. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av särskilt stöd och vägledning för kommuner och regioner i arbetet mot korruption och infiltration och tillkännager detta för regeringen.
34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av förbättrad kontroll med syftet att förhindra att offentliga medel går till antidemokratiska eller kriminella organisationer, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om terrorbekämpning i EU och tillkännager detta för regeringen.

Trygghet och rättssäkerhet i en osäker tid

I Centerpartiets Sverige värnas individens fri- och rättigheter samtidigt som alla ska känna sig trygga såväl i hemmet som på offentliga platser. En livskraftig liberal demokrati vilar på ett välmående näringsliv, där företagare kan förverkliga sina idéer och samtidigt bidra till samhällsbygget och där de skatteintäkter som människor med nit och flit bidragit med går till offentlig verksamhet som bedrivs med medborgarnas bästa för ögonen. Tyvärr levererar Sverige idag inte fullt ut på det samhällskontraktet. Det kan vi aldrig acceptera.

Det går sällan en vecka utan att vi kan läsa om skjutningar och sprängningar som skett i någon del av landet. Det skjutvapenvåld som ökat markant i Sverige under det senaste decenniet ligger på en avsevärt högre nivå än i resten av Europa. Samtidigt, lite i skymundan av dessa rubriker, har den organiserade brottsligheten lyckats äta sig in i samhällskroppen. Mc-gäng och klaner som utpressar företagare, internationella nätverk som drar in storkovan på omfattande bedrägerier och sedan tvättar pengarna i fullt legala verksamheter samt kriminella som gömmer sig bakom tjusiga företagsfasader och vinner offentliga kontrakt. Och i en rad verksamheter upptäcks personer på insidan, som hjälper de kriminella. Det förekommer läckor hos både rättsvårdande myndigheter och på annat håll i det offentliga Sverige.

En mycket skrämmande utveckling på senare år är att de som utför skjutningar och sprängningar blir allt yngre och de rekryteras från alla delar av samhället, från tätort liksom landsbygd, och ofta via digitala kanaler. Där hittas de och får uppdrag av personer med både våldskapital och pengar, som själva undviker att få krutstänk eller blod på sina händer. För att hejda denna utveckling är det helt avgörande att både förhindra att unga rekryteras att begå grova brott och att identifiera och lagföra dem som är ledande i de kriminella nätverken.

Det allvarliga läget gör att det finns behov även av tillfälliga lösningar, men det måste alltid ske med bibehållen rättssäkerhet. Det kan gälla nationellt stöd till brottsoffer, nationell samordning av avhopparverksamhet och snabb rekrytering av ytterligare kompetens samt att undanröja administrativa hinder för samarbete mellan statens myndigheter, regioner och kommuner och att se till att det finns tillräckliga

resurser för detta arbete. Vi behöver även skjuta till resurser till relevanta aktörer för att först och främst stoppa nyrekryteringen till gängen, men det ankommer också på samhället att på bästa sätt stötta de som är motiverade att lämna dessa miljöer. Flera aktörer i civilsamhället vittnar om växande behov av avhopparverksamhet, både på nya platser och för yngre personer. Det ska bli svårare att gå med i gängen, men det måste samtidigt bli lättare att gå ur. Det tjänar alla på, främst de som annars hade blivit deras potentiella brottsoffer ifall de kriminella blir kvar i gängen.

Ingen människa ska behöva leva i rädsla för att bli slagen eller utsatt för hot och fridskränkningar. Våld i nära relation är ett allvarligt och omfattande samhällsproblem. Problemet finns inom alla delar av befolkningen, inom alla samhällsklasser, i alla åldrar och i olika typer av nära relationer, men det drabbar tydligt i första hand kvinnor. Detta kan vi inte låta fortgå.

En avgörande aspekt för Centerpartiet när vi ska återställa tryggheten och säkerheten i Sverige är att rättsväsendet i allmänhet och polisen i synnerhet är närvarande, tillgänglig och synlig och verkar effektivt i hela landet för alla invånare – för man och kvinna, för gammal och ung, i stad och land.

Straff- och processrättsliga överväganden

Skärpta straff

Mängdrabatten

Statistiskt sett vet vi att den som döms för ett allvarligt våldsbrott mot en annan människa vanligen är en återfallsförbrytare, och samhället behöver därför markera skarpare mot upprepad brottslighet. Ett sätt att göra det på är att skärpa den s.k. mängdrabatten. Mängdrabatt innebär att straffen för flera brott som en gärningsman begått samtidigt eller inom en kort tidsperiod kombineras, så att den totala strafftiden blir kortare än om varje brott bedömdes separat (se 29 kap. 1 § BrB). På så sätt adderas inte straffen för brotten fullt ut; istället sänks straffen för en del av brotten (typiskt sett de med lägst straffvärde) beroende på hur många brott det handlar om. Tanken är att en gärningsperson inte ska få ett orimligt högt straff när flera brott begås på kort tid, särskilt om brotten är av liknande art.

Under senare år har det också funnits förslag och förändringar i lagstiftningen för att minska mängdrabatten, såsom SOU 2023:1 Skärpta straff för flerfaldig brottslighet. Den nuvarande regeringen har tillsatt en egen utredning, som också – bland annat – utrett frågan om en översyn av mängdrabatten i syfte att minska dess genomslagskraft i straffmätningen. Utredningen presenterade sitt betänkande En straffreform, SOU 2025:66, den 30 maj 2025 med förslag på en reformerad mängdrabatt. Centerpartiet välkomnar regeringens ansats för att reformera mängdrabatten. Vi har under många år varit tydliga med att vi vill att mängdrabatten i den form den har idag ska reformeras – detta är inte minst viktigt när det gäller systematisk brottslighet. Det system vi har idag riskerar att uppmuntra till fler brott. Samhället måste markera tydligare mot grova brott genom att hela straffskalan används, att straffen höjs för vissa grova brott och att fler brott än det grävsta ska straffas fullt ut. Detta skulle inte bara vara en tydligare signal

om samhällets allvarliga syn på systematisk eller upprepad brottslighet, det skulle även innebära större möjligheter till upprättelse för brottsoffren.

Snatteri som brottsupplägg

Ringa stölder, det som tidigare hette snatteri, är ett stort problem för handeln. Praxis är numer att tillgrepp av saker av ett värde upp till 1 500 kr ses som en ringa stöld och att det oavsett hur många tillgrepp som sker under den beloppsgränsen inte är att se som stöld. Detta utnyttjas både av enskilda personer och av organiserad brottslighet. För att komma åt de som vanemässigt tillgriper saker som är att se som ringa stöld, borde dessa gärningar i sitt sammanhang ses som stöld av normalgraden. Det skulle ge rättsväsendet fler verktyg för att kunna förhindra fortsatt brottslighet och skulle även mer överensstämma med det allmänna rättsmedvetandet.

Ekonomisk brottslighet

Bedrägeribrotten drar in enorma summor till den organiserade brottsligheten, men straffen är knappast avskräckande. Vi anser att de som lurar äldre på hela sparkapitalet och de som upplåter sina bankkonton till transaktioner där bedrägeripengar om hundratusentals kronor snabbt slussas vidare måste få kännbara fängelsestraff.

Företag används allt oftare som brottsverktyg och merparten av vinsterna från den kriminella ekonomin härrör från just sådana brottsupplägg. Men uppenbarligen har den straffskärpningsvåg som svept fram på senare år helt missat den mest lönsamma delen av brottsligheten. Det är hög tid att nu skärpa påföljderna för grova skattebrott, grova bokföringsbrott och grovt penningtvättsbrott betydligt som ett led i att strypa pengakranen till den grova organiserade brottsligheten.

De senaste åren har åtal väckts mot flera personer som varit inblandade i moms-bedrägerihärvor som lurat staten på miljardbelopp. Straffskalan för de grova ekobrotten slår normalt i taket vid sex års fängelse. Med hänsyn till de oerhört höga belopp som det är fråga om vid denna typ av brottslighet finns det behov av att differentiera straffskalan ytterligare och i likhet med som för vissa våldsbrott och narkotikabrott införa begreppet synnerligen grovt brott med en högre straffskala än för de grova brotten.

En del av de s.k. möjliggörarna som är centrala för att genomföra vissa brottsupplägg gör sig skyldiga till olika typer av korruptionsbrott. Samtidigt stannar påföljden för dessa brott oftast vid villkorliga domar eller enbart dagsböter, eftersom straffskalan går från böter till fängelse i max två år om brottet inte är grovt. Med tanke på den systemhotande karaktär denna brottslighet har, och att dessa möjliggörare öppnar dörrar för andra kriminella i t.ex. vård, skola och annan offentligt finansierad verksamhet, måste samhället markera hårdare och höja straffen för alla korruptionsbrott.

Även den lukrativa avfallsbrottsligheten renderar sällan kännbara straff. Den som begår ett miljöbrott får oftast böter och om det är fråga om grovt miljöbrott börjar straffskalan, liksom för ekobrotten, på sex månaders fängelse. När vi har att göra med en lukrativ grov brottslighet, som dessutom påverkar både vår miljö och vår hälsa, är det inte en tillräcklig påföljd. Här måste straffen också höjas.

Unga som begår brott

Unga är överrepresenterade i statistiken över misstänkta och lagförda. Enligt Brå står personer i åldern 15–20 år för ca 20 procent av det totala antalet brottsmisstänkta. Många grova och allvarliga brott utförs också av personer i denna ålderskategori, och under de senaste åren har dessutom våldsbrotten inom den gängkriminella miljön krupit än längre ner i åldrarna. Barn så unga som 13 år begår nu ofattbara våldsbrott. Den som begått ett allvarligt brott före 18 års ålder ska som huvudregel dömas till slutet ungdomsvård istället för fängelse. Statens institutionsstyrelse (Sis) ansvarar för verkställigheten. På s.k. Sis-hem kan även ungdomar som inte har begått brott placeras enligt lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga. Under verkställigheten på Sis ska ungdomarna få behovsanpassade vård- och behandlingsinsatser samt erbjudas god skolgång. Det är oacceptabelt att det i upprepade rapporter påtalas att det förekommer allvarliga brister och övergrepp på dessa hem. Kvaliteten måste höjas och tillsynen skärpas; i grunden är det uppenbart att den slutna ungdomsvården måste reformeras och ansvaret flyttas till Kriminalvården.

Avhopparprogram

Den organiserade brottsligheten kryper allt längre ner i åldrarna och det är nu snarare regel än undantag att gärningspersonerna vid de grövsta brotten är väldigt unga. Samtidigt har det också blivit vanligare att tjejer/kvinnor dras in i grov brottslighet och gängkriminalitet. Den här skrämmande utvecklingen påverkar – utöver de direkta brottsoffren – såväl samhället i stort som de individer som hamnar i kriminalitet.

Avhopparprogram för kvinnor

Kvinnors roll i gängen skiljer sig ofta från männens. Det är inte ovanligt att kvinnor kan vara både förövare och offer. De används för att transportera vapen, sprängmedel, pengar och narkotika men kan också användas som lockbete för att lura måltavlor till en viss plats. Kvinnors kroppar används som handelsvara och kvinnor utnyttjas sexuellt för att reglera skulder mellan kriminella män. Bilden av kvinnor inom de kriminella kretsarna är mångfacetterad och innefattar såväl de som gjort ett aktivt val som de som hamnat där på grund av relationer (det kan handla om familjerelationer, kärleksrelationer eller vänskap). I detta sammanhang är hotbilden särskilt svår för en kvinna som lämnar sin kriminella man eller någon som tar avstånd från en kriminell familjemedlem. Att besluta sig för att lämna ett liv med insyn i gängen är oftast komplext och svårt. Om det finns barn med i bilden blir situationen än mer problematisk. För att möjliggöra för kvinnor att ta sig ur den grova kriminella brottsligheten på ett säkert, anpassat och effektivt sätt måste därför samhället ta ansvar för att tillse att det finns rätt resurser och rätt kompetens för att hanterade detta. Utformningen av ett avhopparprogram som är anpassat för kvinnor är en nödvändighet.

Centerpartiet anser att det är viktigt att det avhopparprogram som ska hjälpa kvinnor ur ett kriminellt sammanhang måste ses som ett självständigt program som är anpassat för just den komplexa situation som ett avhopp är för en kvinna. Självklart ska man ta med viktiga lärdomar och best practices från de avhopparprogram för män som finns, men det centrala är att ett separat avhopparprogram för kvinnor inte ses som ett särskilt

program utan ett av flera (för män, för unga män, för kvinnor etc.). Den problematik som är typisk för män kan inte vara vägledande för ett avhopparprogram för kvinnor.

Målsägandebiträde

Kostnaden för ersättning till rättsliga biträden har ökat markant de senaste åren. År 2018 trädde en lagändring i kraft som innebar mer restriktiva regler för förordnande av ett målsägandebiträde i överrätt. Förändringen kom sig av att överrättsprocessen reformerades och var i grunden bra. Målsägandebiträdets funktion vid en huvudförhandling i överrätt ansågs många gånger begränsad, och därför avgränsades tillgången till målsägandebiträde som huvudregel till dess att överklagandetiden för tingsrättens dom gått ut. Från denna huvudregel finns undantag som innebär att målsäganden under vissa förutsättningar har rätt till målsägandebiträde även i överrätt.

Under senare tid har det kommit signaler som tyder på att lagen kan ha fått alltför långtgående konsekvenser. Ett målsägandebiträde fyller många gånger en viktig funktion för målsäganden, inte minst i mål om sexualbrott, våld i nära relation eller hedersrelaterad brottslighet. Centerpartiet vill därför se en översyn av 2018 års lagändring och återgå till den lagstiftning som gällde innan ändringen 2018. Dessutom bör en utredning se över reglerna avseende ersättning till rättsliga biträden i syfte att åstadkomma en effektiv kostnadskontroll.

Förebyggande arbete

Utöver att säkerställa att våldsverkare och kriminella inte får fritt spelrum så måste samhället säkerställa att personer med risk för att utveckla ett våldsamt beteende eller kriminalitet erbjuds en verklig möjlighet att välja en annan livsstil. En bra skola som erbjuder goda framtidsförutsättningar är den långsiktigt viktigaste åtgärden för att motverka gängkriminalitet och utanförskap. Det är inte acceptabelt att en så stor andel elever lämnar grundskolan utan godkända betyg och därför i praktiken redan som 15-åringar kan uppleva sig stå utan framtid. Samhället måste säkerställa att alla elever lämnar grundskolan rustade för att kunna ta sig vidare mot självförsörjning.

Tidiga stödinsatser till barn och familjer i riskzon, tillsammans med möjligheter för socialtjänsten att ingripa med insatser på ett tidigare stadium än idag, är av avgörande betydelse. Socialtjänsten arbetar idag nästan uteslutande med frivilliga insatser om inte situationen är så allvarlig att exempelvis tvångsvård kommer på fråga. Centerpartiet anser att detta måste ändras så att socialtjänsten har möjlighet att redan på ett tidigt stadium besluta om insatser som inte är av frivillig karaktär.

En majoritet av de förebyggande åtgärderna för att motverka kriminalitet och våld rör kommunal verksamhet. Kommuner har möjlighet att involvera lokala aktörer som fastighetsägare och näringslivsföreträdare. Kommunerna har också möjlighet att säkerställa ett förebyggande arbete i skolorna gällande attityder till våld och anlägga ett trygghetsperspektiv i framtagandet av detaljplaner. Centerpartiet vill därför tydligt prioritera kommunernas arbete och insatser för att bryta den samhällsutveckling som vi tvingas bevittna i gängens och den organiserade brottslighetens spår. Nu måste vi som samhälle göra allt vi kan för att stoppa gängkriget, på kort och lång sikt, på alla nivåer. Ingen lärare eller socialsekreterare får sägas upp på grund av resursbrist i det här läget.

Inga barn ska behöva skjuta eller riskera att skjutas för att det offentliga inte finns där för dem på rätt sätt. Inga insatser och placeringar mot unga gängkriminella får avstås.

Ansvarsfördelning och insatser behöver diskuteras när det gäller ungdomar som på grund av eget beteende är föremål för återkommande omhändertaganden enligt lagen om vård av unga eller unga som uppvisar ett grovt kriminellt beteende men ännu inte är straffmyndiga. Dessa ungdomar kan i högre grad behöva bemötas med rehabiliteringsåtgärder som används för kriminella än med traditionella socialtjänstinsatser. En ny enhet för unga som begår allvarliga brott skulle därför kunna inrättas hos Kriminalvården. Mot bakgrund av dessa förslag vill Centerpartiet ha en genomlysning av vilka insatser som är verkningsfulla och vem/vilka som ska bära huvudmannaskapet för de olika insatserna. Varje statlig myndighet bör rimligen också ha ett allmänt brottsbeivrande uppdrag i sin verksamhet och uppmärksamma brottsutredande myndigheter vid misstanke om brott.

Polisen – effektivitet, samverkan och tillit

Samhällskontraktet och polisens våldsmonopol bygger i grunden på att medborgarna känner förtroende för att staten tar ansvar för säkerhet och brottsbekämpning. En fungerande polis är på så sätt även garanten för rättsstaten och demokratin. De demokratiska värden som vårt samhällsbygge vilar på, såsom individuella fri- och rättigheter, trygghet, säkerhet och tillit, är beroende av att såväl grova brott som vardagsbrottsligheten – och allt däremellan – bekämpas. På så sätt värnas ytterst också de demokratiska institutionerna. Under senare år har dock en oroväckande trend, där tilliten till rättsstaten sjunker hos allmänheten, börjat få fäste. Den organiserade brottsligheten har brett ut sig och antagit nya former, samtidigt som anmälningar om sexualbrott blir liggande på hög, vardagsbrotten förblir olösta och Polismyndighetens effektivitet sjunker.

En polis för hela landet

Sverige förtjänar en effektiv och välfungerande polismyndighet som både löser och förhindrar brott, samtidigt som den är en bra och attraktiv arbetsgivare. För att alla ska känna trygghet och tillit, oavsett om de bor i någon av våra större städer eller på landsbygden, måste antalet poliser utökas för att motsvara den genomsnittliga polistäthet som gäller i övriga Europa. De senaste decennierna har också allt fler polisstationer lagts ned och polisen har blivit ett allt ovanligare inslag i stora delar av landet. Runt hälften av polisstationerna har stängts sedan 90-talet. Detta har bidragit till en känsla av att samhället lämnar och sviker i de mindre tätbefolkade delarna av landet. Centerpartiet har drivit på för lagstiftning som tacklar brott på landsbygden och för en ökad polistäthet, men det behövs ytterligare åtgärder för att säkra en trygg tillvaro i hela landet, inte minst för att skydda våra gröna näringar. Det är därför avgörande att polisen återupprättar närvaron och tillgängligheten på ett verkningsfullt sätt i hela landet.

En effektiv polis

Polisen måste också använda sina resurser på ett effektivt sätt; det handlar om att polisen ska ägna sig åt rätt saker, att arbetet organiseras kostnadseffektivt och att flödet från misstanke om brott till verkställbart straff effektiviseras. Det är avgörande att polisen har rätt verktyg för att fokusera på sitt huvuduppdrag: det brottsbekämpande arbetet. Det finns en rad uppgifter som idag utförs av polisen som istället hade kunnat utföras av andra. Ett exempel på detta är transportverksamheten som fortfarande i hög grad tynger polisen. Även omhändertaganden av personer med psykisk ohälsa och omhändertaganden av påverkade personer tar mycket tid i anspråk av polisen, trots att det inte handlar om ett brottsbekämpande arbete. Dessa typer av uppgifter borde rimligtvis kunna hanteras av andra huvudmän i mycket större utsträckning, samtidigt som andra myndigheter på ett bättre sätt borde kunna bistå Polismyndigheten i det brottsbeivrande arbetet. På så sätt kan polisen lägga mer tid och resurser på att hantera sitt kärnuppdrag. En del av detta uppdrag är dessutom att finnas tillgänglig även för icke akuta händelser. För dessa ärenden som inte rör pågående brott eller händelser och tips hänvisas allmänheten i första hand till telefonnumret 114 14. Problemet är att väntetiderna på 114 14 ofta är oöverstigligen. Väntetider på över en och en halv timme är inte ovanliga, och situationen varierar beroende på var i landet det är. En väl fungerande och effektiv polis måste såklart ha tillgängliga kontaktvägar, där allmänheten kan komma i kontakt med dem på ett enkelt och direkt sätt. Det är uppenbart att polisen har mycket att arbeta med i detta hänseende, och ett verktyg för politiken att åstadkomma detta kan vara att hjälpa polisen att frigöra mer resurser. Centerpartiet anser att ambitionsnivån måste höjas avsevärt vad gäller tillgängligheten, en fråga som är avgörande för såväl en fungerande verksamhet som allmänhetens förtroende för densamma.

Under senare år har arbetet med de myndighetsövergripande s.k. Bob-råden (barn och unga i organiserad brottslighet) utvecklats från regional till lokal nivå. Bob-rådets långsiktiga syfte är att hindra barn och unga från att gå med i kriminella nätverk och organiserad brottslighet. Det är dock avgörande med ett tydligt ledarskap med höga förväntningar, att myndigheterna kan samarbeta effektivt och att till exempel sekretesshinder undanröjs.

Mängdbrott

Under senare år har Polismyndigheten lagt allt mer av sina resurser på att hantera den eskalerande situationen med grov organiserad brottslighet och den våldsvåg som följt på detta. Samtidigt pågår alltjämt annan, mer vardagsnära, brottslighet såsom stöld, skadegörelse, bedrägeri, misshandel m.m. – så kallade mängdbrott. Dessa utgör mer än 80 procent av alla anmälda brott men har under senare år prioriterats ned av polisen i syfte att koncentrera resurser till att hantera det grova organiserade våldet. Få av brotten klaras upp, och i alltför många fall inleds inte ens en förundersökning (på grund av s.k. direktavskrivningar, där ärendet läggs ned utan utredning). Det är en ohållbar situation. De s.k. mängdbrotten leder ofta till såväl allvarliga skador som ekonomiska förluster för de som drabbas. Mängdbrotten är dessutom ofta starkt sammankopplade med grov organiserad brottslighet. Det finns därmed, utöver de uppenbara rättviseargumenten, ett angeläget syfte för polisen att effektivt beivra, förhindra och utreda mängdbrotten. Riksrevisionen publicerade år 2023 en granskning av polisens hantering av mängdbrott. Där konstaterades att polisen inte klarar av att hantera mängdbrotten på ett effektivt sätt, trots stora anslagsökningar, fler anställda och en genomgripande omorganisation –

resultaten har tvärtom blivit sämre sett till uppkläring. Det är oacceptabelt, både vad gäller den enskildes rätt till trygghet och rättvisa och för att det är en risk i sig för rättsstaten om förtroendet för polisen och rättsvårdande myndigheter blir för lågt i samhället. Allmänheten har rätt att förvänta sig att även de här brotten utreds.

Beredskapspolis

Centerpartiet anser också att det behövs en beredskapspolis som kan utgöra en förstärkning av Polismyndighetens ordinarie personal vid inträffade eller riskerade allvarliga störningar i samhället ur ordnings- eller säkerhetssynpunkt. Försvarsbereidningen har också understrukit behovet av en beredskapspolis. En utredning bör därför tillsättas om inrättandet av en beredskapspolis som förstärkningsresurs.

Nationellt forensiskt centrum

För att hantera en mer avancerad brottslighet måste vi bygga hela rättsväsendet, i hela landet, starkare. Polisens närvaro är en grundläggande trygghetsfråga. Nationellt forensiskt centrum (NFC) kapacitet måste stärkas långsiktigt för att genom robustare utredningar öka antalet lagföringar, och göra det snabbare, utan att göra avkall på rättssäkerheten.

Skapa ett ekokrim

Den grova organiserade brottsligheten ser helt annorlunda ut idag än den gjorde för 15 år sedan, och Myndighetssverige måste ta stora kliv framåt för att framgångsrikt slå mot det som göder våldet – den lukrativa kriminella ekonomin. För att identifiera och lyckas lagföra de som tjänar stora pengar på olika typer av ekobrottslighet krävs en effektiv organisation och samlad spetskompetens hos dem som utreder denna typ av brottslighet.

Korruption och andra former av otillåten påverkan används allt oftare av kriminella nätverk för att bedriva brottslig verksamhet. Det har på senare år stått klart att det finns s.k. möjliggörare som ger kriminella juridisk rådgivning, är konsulter i hur man driver företag och skapar en legitim yta. Det finns även misstänkt korruption inom flera myndigheter, banker och företag. Mycket tyder på ett stort mörkertal, och de fall som upptäcks leder i för liten utsträckning vidare till brottsutredningar där denna typ av möjliggörare också åtalas. Det här är en allvarlig brist, eftersom de kan ha en central roll i lukrativa brottsupplägg. Därför måste arbetet skärpas för att identifiera möjliggörare och se till att de stoppas.

Avfallsbrottslighet har visat sig vara en av de verksamhetsgrenar som de grovt kriminella gör stora pengar på idag. Trots detta finns det ingen samlad nationell utredningsresurs för grov miljöbrottslighet, utan den får utredas i konkurrens med all annan brottslighet som ingår i polisens uppdrag. Samtidigt begås sådan avancerad brottslighet ofta med företag som brottsverktyg. För att effektivt slå mot den brottslighet som hotar både miljö och hälsa och riskerar att slå ut seriösa företag i branschen måste samhället agera mer kraftfullt mot denna typ av brottslighet.

För att i tid stoppa nya lukrativa brottsupplägg måste samhället snabbt kunna identifiera de riskfaktorer som möjliggör dem. Det är ett sätt att stänga pengakranen i tid. Ett starkt brottsförebyggande arbete, som utgår från en myndighet med specialistkompetens på området, är nödvändig för att snabbt sprida kunskap till de myndigheter, kommuner och organisationer som riskerar att drabbas. Men även att peka på de riskfaktorer som ligger i hur en del lagstiftning idag är utformad kan vara något som en specialistmyndighet har särskilt goda förutsättningar att kunna lyfta.

Ett ekokrim med egna utredningsresurser

Ekobrottsmyndigheten, EBM, skapades efter att Polismyndigheten inte maktade med att utreda och lagföra brott som begicks inom ramen för företag, som skattebrott och bokföringsbrott. EBM har genom åren varit framgångsrika i flera stora ekobrottshärvor, t.ex. i fråga om Falcon Funds, Allra och de mycket omfattande momsbedrägerier (MTIC fraud) som lurat staten på miljardbelopp. Brottsutvecklingen på området går snabbt och brottsuppläggen förändras ständigt. Det här kräver att brottsbekämpningen på området ligger i framkant. Genom att EBM utvecklas till ett ekokrim, som äger och styr sina egna resurser, kan myndigheten göra bättre och effektivare prioriteringar utifrån sin expertkunskap och sina erfarenheter.

Så ser det nämligen inte ut idag. En stor andel av de som arbetar vid EBM är inte anställda av myndigheten. De flesta utredare är poliser, anställda av Polismyndigheten (Nationella operativa avdelningen, Noa). Polisiära befogenheter behövs förstås i arbetet med att utreda ekobrott, men detta går att tillgodose på annat sätt än via personal som är anställda av en annan myndighet. Förslagsvis kan det ske enligt samma modell som Tullverket har, en myndighet som äger och styr sina egna resurser och samtidigt har de befogenheter som krävs för att utföra alla sina uppgifter. Det är nödvändigt att på liknande sätt ta ett samlat grepp om ekobrottsbekämpningen, för att effektivt slå mot den så lukrativa brottsligheten som göder våldet och konkurrerar ut seriösa företag.

Alla kan förstås inte vara bra på allt, det gäller såväl åklagare som utredare, och därför krävs specialisering inom brottsbekämpningens alla områden. För att på ett framgångsrikt sätt utreda och lagföra avancerad ekobrottslighet krävs självklart djupa kunskaper inom bokföring/redovisning, näringslivsförhållanden och skattelagstiftning, vid sidan om skicklighet som utredare. En myndighet som har till uppdrag att bekämpa denna brottslighet måste därför ha förutsättningar att på egen hand sätta ihop utredningsteam med rätt kunskaper och kompetens på området. Därför behöver en ny spetsmyndighet växa fram ur nuvarande EBM och bli ett ekokrim, med möjlighet att rekrytera och utbilda sin egen personal, som får de befogenheter som krävs för att den självständigt ska kunna utreda och lagföra brottsligheten inom sitt område. Ett ekokrim skulle kunna få förutsättningar att dra till sig de bästa, mest kvalificerade och starkast motiverade utredarna, juristerna och revisorerna som vill och kan slå mot den systemhotande brottslighet som vi har att göra med här.

Vårt grannland Norges Ökokrim har hand om såväl korruptionsbrott som miljöbrott. Det är knappast förvånande. Korruption, med möjliggörare på insidan, och organiserad miljöbrottslighet hänger nära samman med ekobrottsligheten. Reformgruppen vill därför se ett svenskt Ekokrim, med en vässad organisation på så sätt som beskrivits ovan, som även breddas till att ansvara för korruptions- och miljöbrott.

Idag leds utredningar om korruption och miljöbrott av ett par särskilda enheter vid Åklagarmyndigheten, ÅM, medan utredare av miljö- och korruptionsbrott finns hos Polismyndigheten, en myndighet som står inför fortsatt snabb expansion och behöver få förutsättningar för att kunna möta de stora utmaningar som detta innebär. Dessa utredningar är många gånger komplexa och kräver kompetens av annan karaktär än den som lämpar sig för att utreda våldsbrott, tillgreppsbrott och narkotikabrott. För att bekämpa denna mycket skadliga brottslighet på ett effektivt sätt behöver kompetens vässas och samlas på ett ställe. Skapandet av ett ekokrim skulle avlasta Polismyndigheten, som då i än större utsträckning kan kraftsamla mot de grova våldsbrotten, så kallade mängdbrott och annan brottslighet som skapar otrygghet för människor i vårt samhälle.

Ett av Ekobrottsmyndighetens kärnuppdrag är det brottsförebyggande arbetet. Myndigheten har en unik kunskap om ekonomisk brottslighet, som är helt central för att sprida kunskap i samhället om de avancerade brottsupplägg som används för att åderlåta vår välfärd och för att konkurrera ut ärliga företag. Detta brottsförebyggande arbete behöver stärkas ytterligare, eftersom det viktigaste för att försvaga de kriminellas ekonomiska muskler är att se till att deras brottsvinster minskar betydligt. Ett ekokrim skulle få ett breddat uppdrag även på det brottsförebyggande området när brottskatalogen omfattar även miljöbrott och korruption. Vi kan konstatera att arbetet mot de s.k. möjliggörarna är långt ifrån effektivt. Här skulle Ekokrim få en viktig uppgift att ta fram metoder för att upptäcka och identifiera dessa insiders i både offentlig och privat verksamhet. Detta för att få stopp på och kunna lagföra dessa individer. Detsamma gäller för den mycket lukrativa avfallsbrottsligheten, där samlad kunskap om brottsupplägg är helt avgörande för att kunna uppmärksamma kommuner och näringsliv på riskfaktorer.

Bedrägerier och bankernas ansvar

Brottslighet som hamnar i kategorin mängdbrott är bedrägerierna, som under det första halvåret 2024 var fler än någonsin tidigare. Ofta är det äldre personer som råkar illa ut, men alla är vi potentiella brottsoffer. Livsbesparingar kan försvinna iväg på nolltid samtidigt som den organiserade brottsligheten göds genom en aldrig sinande ström av pengar. I mitten av dessa ofantliga pengaströmmar sitter bankerna. I takt med digitaliseringen har ju banktjänsterna flyttat ut på nätet, och här har bankerna uppenbarligen inte gjort tillräckligt för att förhindra brott.

I de fall där bedrägerier sker genom social manipulation är det bankkunden själv som genomför transaktionen. I de flesta av dessa fall ger dagens regelverk inte bankkunden tillika brottsoffret rätt till ersättning från banken. På så sätt är det bankkunderna som står för hela risken och kostnaden medan bankerna inte behöver ta ansvar för bristande säkerhet. Det är en alltför stor börda att lägga på enskilda. Olika banker kan vara olika bra på att förhindra bedrägerier. Samtidigt är det inte, på grund av hur banksekretessen är utformad, möjligt för bankkunderna att få insyn i hur bra respektive bank är på att skydda sina kunder varken vad gäller vilka belopp som stjäls eller hur många som är drabbade. Det är tydligt att bankerna måste ta större ansvar för de bedrägerier som äger rum inom ramen för deras betalsystem. Centerpartiet vill därför se en ny reglering som lägger det större ansvaret för förlusten vid ett bedrägeri på banken. Vi vill också att

banksekretessen lättas för att tillgängliggöra information om vilka banker som är bäst på att skydda och ersätta sina kunder.

Nämndemän

I ett samhälle med ökande hot och otrygghet så drabbar det även våra nämndemän som tillsammans med jurister står för den dömande verksamheten i Sverige. Det är därför viktigt att nämndemännen får det skydd och stöd de behöver både när de tjänstgör i rätten och i sin vardag, för de fall att det förekommer hot eller liknande som kan sättas i samband med deras uppdrag som nämndemän.

Kriminalvården

Centerpartiet har under de senaste åren varit med och drivit fram en hård linje mot den grova organiserade brottsligheten. Som en del av detta arbete har det genomförts många straffskärpningar, och fler är på väg. Denna utveckling sätter Kriminalvårdens verksamhet på prov. Överbelagda anstalter är redan ett stort problem. Brist på fängelseplatser leder till stora påfrestningar både för de intagna och för personalen och påverkar det återfallsförebyggande arbetet negativt. Utbyggnaden av anstalter borde ha påbörjats och drivits långt kraftfullare än vad som skett hittills. Platsbrist får aldrig vara en anledning till att ge avkall på allmän säkerhet eller kvaliteten på den vård som Kriminalvården ska tillhandahålla. För ofta visar det sig också att dömda kriminella som går fria i väntan på att avtjäna sina straff begår nya brott. Detta är ett stort problem, inte minst för rättsstatens förtroende. Det bör därför utredas hur tiden kan kortas mellan det att en dom träder i laga kraft och det att verkställighet påbörjas.

För att möta behovet av fler platser på anstalter och i häkten anser Centerpartiet att möjligheten att använda elektronisk intensivövervakning (IÖV), fotboja, som alternativ till verkställighet på anstalt i fler fall bör ses över. Sverige har en relativt lång erfarenhet av att använda IÖV inom kriminalvården sedan detta infördes som ett alternativ till kortare fängelsestraff år 1994. Sedan dess har erfarenheterna av densamma varit positiva, likaså har utvärderingarna av fall där IÖV använts visat på att den fungerar väl. Den bör kunna användas i fler fall än idag, när det rör mindre allvarlig brottslighet där kortare fängelsestraff döms ut. Centerpartiet ser positivt på de förslag som den parlamentariska utredningen Trygghetsberedningen överlämnade till regeringen i augusti 2024 med fokus på att minska återfallen i brottslighet.

Kriminalvården har en viktig roll i att även förebygga återfall i brott, och dess nuvarande arbete med att förstärka dömdas möjlighet att slussas ut på arbetsmarknaden på ett bra sätt måste förbättras. Därför har Centerpartiet i riksdagen motionerat om att samverka mellan Kriminalvården och socialtjänsten måste förbättras kring insatser i samband med frigivning för att stödja den enskilde i återanpassning.

Brottsofferperspektivet

Centerpartiet vill stärka brottsofferperspektivet i rättsväsendet. Det är viktigt att samhället tydligt signalerar att man ser allvaret i det brott som har begåtts och den

kränkning som brottsoffret har utsatts för. Samhället måste därför markera kraftfullare mot grova brott. Centerpartiet har därför under lång tid drivit på för skärpta straff för exempelvis sexualbrott, brott mot barn, mord och andra grova våldsbrott. Vi har fått igenom ett antal av våra krav men vill även fortsättningsvis att minimistraflet höjs och att straffskalan ses över för vissa grova brott. Det är angeläget att såväl den som drabbas som samhället i stort upplever att straffet står i rimlig proportion till gärningen.

Det är orimligt att brottsoffer själva ska behöva utkräva skadestånd av förövare. Centerpartiet vill därför att systemet med såväl kränkningssättning som skadeståndssättning ändras. Bland annat skulle en sådan översyn kunna utreda i vilken mån staten eller myndigheter kan ta ett större ansvar för indrivningsprocessen från den dömda till den brottsdrabbade. Vidare bör även hatbrottsmotiv eller det att ett brott riktats mot någon inom ramen för deras yrkesutövning vara sådana faktorer som medför större kränkningssättning i samband med dom.

Centerpartiet anser också att närstående till en person som blivit våldsdödad ska kunna vara berättigade till kränkningssättning för den upprördhet, sorg och kränkning av sinnesfriden som kan följa när en nära anhörig har dödats genom brott. Det har tidigare diskuterats om kränkningssättning till anhöriga är förenligt med allmänna skadeståndsrättsliga principer. I Norge finns det sedan länge en bestämmelse som ger vissa närstående till den avlidne rätt till kränkningssättning om gärningsmannen uppsåtligt eller av grov vårdslöshet orsakat dödsfallet. Centerpartiet anser att möjligheten att införa en bestämmelse i skadeståndslagen som ger anhöriga till våldsdödade rätt till kränkningssättning även i Sverige bör utredas.

Utökad registerkontroll

I syfte att skydda barn och unga mot sexualbrott och andra grova brott finns det idag bestämmelser om obligatorisk registerkontroll för anställda inom förskola, grundskola och gymnasieskola. Centerpartiet vill också bredda brottskatalogen så att fler typer av brott omfattas av kontrollen och har lagt utskottsinitiativ om det i riksdagen. Dessutom borde även andra i sammanhanget utsatta grupper inkluderas i skyddet, så att t.ex. anställningar inom äldreomsorgen och LSS-boenden också omfattas. Vidare är de obligatoriska kontrollerna idag begränsade till tidpunkten när anställningen erbjuds och ett utdrag kan vara upp till ett år gammalt. Det sker inga efterföljande eller regelbundna kontroller. För att skydda särskilt utsatta anser Centerpartiet därför att det också bör ske regelbundna kontroller.

Barnen behöver ett bättre skydd

Barn som utsätts för våld

Barn är en särskilt utsatt och särskilt skyddsvärd grupp. Enligt Rädda Barnen lever omkring 200 000 barn i Sverige med våld som en del av sin vardag. Det är därför med stor tillfredsställelse vi kan konstatera att det från och med 2021 är straffbart att utsätta barn för att bevittna våld mellan närstående. Centerpartiet har sedan ett tiotal år tillbaka drivit frågan om att barn som bevittnar våld i nära relation ska anses som brottsoffer i straffrättslig mening, och barn som utsätts för att bevittna den här typen av våld tillerkänns genom den nya lagen nu straffrättslig status som brottsoffer och målsägande.

Centerpartiet anser dock inte att detta räcker. Systematiska vålds- och fridskränkningar mot barn utförda av närstående är särskilt allvarliga givet den utsatthet och beroendeställning som barnet har mot vårdnadshavare och andra närstående. Brottet ”grov fridskränkning” infördes i brottsbalken (BrB) 1998 (se 4 kap. 4 a § BrB), omfattar även brott mot barn och har i den delen nu utvärderats av Brå. I rapporten ”Grov fridskränkning av barn” (Brå 2023:6) bedöms att bestämmelsen är dåligt anpassad till just barns förutsättningar och perspektiv. Brå anser att nuvarande reglering behöver ses över för att se om den tillvaratar barnets rättigheter i tillräcklig grad. Centerpartiet delar den bedömningen och i linje med att än bättre skydda och värna de allra mest utsatta förordas en översyn som är anpassad till just barns förutsättningar och perspektiv.

Ge särskilda företrädare utökade befogenheter

I samband med införandet av det nya brottet att utsätta barn för att bevittna våld mellan närstående diskuterades möjligheterna att utöka särskilda företrädares uppdrag till att även omfatta beslut om sociala insatser. I en situation där ett barn utsätts för att bevittna våld, eller utsätts för andra brott av närstående, kan en utomstående behöva träda in i vårdnadshavarnas ställe och besluta om vissa vård- och omsorgsfrågor. Barnet ska exempelvis inte riskera att behöva vänta på att få stödbehandling och rehabilitering för att gärningspersonen förhindrar detta. Även om lagstiftningen ger socialtjänsten möjligheter att bestämma om insatser för ett barn när bara en av vårdnadshavarna samtycker till det, så täcker detta inte upp för alla situationer som kan uppstå. En vårdnadshavare som själv utsatts för våld kan exempelvis ha svårt att medverka till att barnet får vård. Särskilda företrädare bör därför ges ökade befogenheter att fatta beslut om sådana insatser.

Barnahus

Den stora merparten fall av våld mot barn anmäls inte och kommer inte till myndigheternas kännedom. Om brottsmisstanken trots allt kommer till de brottsutredande myndigheternas kännedom är det vanligt att förundersökningen läggs ned. De fall som drivs vidare till åtal leder också sällan till fällande dom. Brott mot barn innebär särskilda utmaningar. Där är det mycket viktigt att engagemanget och förfarandet för att utreda och fälla till ansvar för de här brotten håller hög nivå. Många utsatta barn ger uttryck för en bristande tilltro till myndigheterna och tvivlar på att de kan få hjälp. Barnen känner ofta lojalitet med den som utsatt dem och oroar sig för vad utredningen kan leda till. I de fall en utredning läggs ner utan att några vidare åtgärder vidtas kan själva utredningen i sig ibland leda till att barnets situation förvärras.

De som arbetar med brottsutredningar där barn är brottsoffer måste ha kunskap om de speciella förutsättningar som präglar dessa ärenden. Att hålla barnförhör skiljer sig exempelvis markant från att hålla förhör med vuxna. De som arbetar med barnärenden måste också ha god kännedom om barns rättigheter, om barns utsatthet och reaktioner vid våld och övergrepp och om hur man kommunicerar med barn i olika åldrar och utvecklingsstadier. Möjligheten att säkra bevisning och omständigheterna i övrigt kräver också skyndsamhet i handläggningen. Av dessa anledningar är det av största vikt att det finns tillgång till åklagare men likaså utredare inom polisen med särskild kompetens avseende brott riktade mot barn i hela landet. På flera håll i landet har det därför byggts upp s.k. barnahus för att bättre tillgodose brottsutsatta barns behov och samla de myndigheter under ett tak som ska samarbeta när ett barn misstänks ha utsatts

för brott. Syftet med barnahus är att i en trygg, barnvänlig miljö låta barn som misstänks vara utsatta för brott vara i centrum i utredningsprocessen. Genom att alla aktörer finns på plats på ett ställe slipper barnet slussas runt mellan olika myndigheter och upprepa sin historia.

Barnahus fyller en mycket viktig funktion i utredningen av brott mot barn men saknas fortfarande på många håll i Sverige. Regeringen måste därför agera för att skyndsamt säkerställa att tillgången till barnahus omfattar unga brottsoffer i hela landet.

Sexualbrott mot barn

Forskning från Karolinska institutet visar att flickor som utsatts för sexuella övergrepp söker vård 26 gånger oftare för självmordsförsök än andra flickor. Mycket talar för att sexualbrott på nätet kanske kan anses värre än andra sexualbrott eftersom övergreppet finns kvar för alltid och därmed kan spelas upp på nytt, om och om igen. Det är principiellt viktigt att brott mot barn bedöms som allvarligare än motsvarande brott mot vuxna. Barn som utnyttjas genom prostitution är ofta särskilt utsatta. Om den som säljer en sexuell handling är minderårig, så utgör detta ett särskilt brott, utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling. Brottet har idag en högre straffsats jämfört med sexköp av en vuxen. Av utredningen Ett starkt straffrättsligt skydd mot köp av sexuell tjänst och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling, m.m. (SOU 2016:42) framgick att de sexuella handlingar som köpare efterfrågade av unga offer generellt sett var av ett mer hänsynslöst slag. Enligt utredningen Ett förstärkt skydd mot sexuella kränkningar (SOU 2021:43) har möjligheterna för vuxna att komma i kontakt med barn i syfte att utnyttja dem för prostitution ökat som en följd av digitaliseringen. Centerpartiet vill därför stärka det straffrättsliga skyddet för barn mellan 15 och 17 år som utsatts för utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling. Det finns vidare behov av straffskärpningar avseende en del sexualbrott riktade mot barn. Avseende brottet sexuellt övergrepp riktat mot barn krävs det straffskärpningar avseende både minimi- och maximistraffen. Det är dessutom olyckligt att det finns handlingar idag som inte kan träffas av straffbestämmelser. Centerpartiet vill därför se ett brott avseende s.k. mindre grova sexuella utnyttjanden av barn, för att bättre fånga sådana ageranden som inte kan kvalificeras som normalgraden. Centerpartiet anser också att även sexuellt utnyttjande av barn och grovt sexuellt övergrepp mot barn bör omfattas av bestämmelserna om slopad preskriptionstid. Det finns också anledning att generellt se över preskriptionstiderna för sexualbrott.

Hösten 2020 lämnade den s.k. Barnkonventionsutredningen sitt betänkande (SOU 2020:63) över hur svensk lagstiftning och praxis överensstämmer med rättigheterna i barnkonventionen. Utredningen kom sammantaget fram till att svensk lagstiftning och praxis överensstämmer med innebörden av barnkonventionen med undantag för att det finns luckor i det straffrättsliga skyddet när det gäller sexuella gärningar som begås genom digitala medier samt att barn vars pubertetsutveckling är fullbordad har ett mindre omfattande skydd än andra barn mot att utnyttjas i pornografiskt material. Sedan dess har uppsåtskravet i fråga om barns ålder vid barnpornografibrott ändrats. Vad gäller sexuella gärningar som begås genom digitala medier så handlar luckorna i lagen i huvudsak om övergrepp som begås utan att gärningspersonen är närvarande. Den som utan att delta vid själva inspelningstillfället förmår någon att spela in en film med sexuellt innehåll och skicka filmen ska givetvis också kunna dömas för det sexuella

övergreppet på samma sätt som om gärningspersonen själv hade närvarat då övergreppet begicks. Regeringen måste därför skyndsamt tillsätta en utredning för att se över dessa luckor i lagen samt de brister som Barnkonventionsutredningen pekade på rörande det straffrättsliga skyddet när sexuella gärningar begås via digitala medier.

Sexualbrotten mot barn blir allt grövre och antalet anmälningar har mångdubblats de senaste åren. Polisen beskriver att de har allt svårare att klara av att utreda brotten i rimlig tid. Arbetet, som innebär att ägna arbetsdagarna åt att gå igenom bild- och filmmaterial av övergrepp på barn, är psykiskt påfrestande. Polisen har svårt att tillsätta utredningstjänsterna, och många av utredarna har svårt att klara av arbetet under någon längre tid. I Stockholmspolisens fall har bristande utredningskapacitet i fråga om barnpornografibrott ibland till och med resulterat i s.k. tillslagsstopp. Det innebär att polisen väljer att inte genomföra husrannsakan eller beslagta material under en tid eftersom det inte finns kapacitet för att fullfölja åtgärden och ta hand om materialet. För att underlätta det brottsutredande arbetet vill Centerpartiet att polisen ges ökade möjligheter (genom utbildning, resurser och tillämplig teknik) att använda sig av AI/datorseende vid utredning av sexuella övergrepp mot barn på nätet. Genom datorseende blir det möjligt både att snabba på genomgången av stora mängder material, att i någon mån förskona brottsutredarna samt att prioritera utredningen av grövre brott. Det finns sannolikt även bättre möjligheter att genom AI/datorseende sammanställa information om tillkomst, spridning, förövare och brottsoffer.

Utredningstider

Vid en anmälan om ett allvarligt brott mot ett barn ska förundersökningen genomföras skyndsamt och ett beslut om ett eventuellt åtal fattas inom 90 dagar. Det här är en lagstadgad tidsfrist som bara får överskridas när det är påkallat av tydliga utredningsskäl, exempelvis när ärendet är komplext. Ändå överskrids tidsfristen i många ärenden utan att det kan motiveras av ärendets beskaffenhet. Detta måste ändras. De långa handläggningstiderna kan, vid sidan av den allmänna påfrestning det medför att vara föremål för en brottsutredning och särskilda påfrestning detta medför för barn, också resultera i ett klart sämre bevisläge. Barn får många gånger vänta på att få olika former av insatser till efter att en förundersökning avslutats. Detta brukar motiveras med att insatserna inte ska störa en pågående brottsutredning eller att barnets situation inte anses vara tillräckligt stabil under pågående utredning eller brottmålsprocess. Konsekvenserna av långa handläggningstider riskerar därmed att förvärpa både barnets hälsa och dess möjligheter till skydd, stöd och behandling. FN:s barnrättskommitté har tidigare uttryckt en oro för att allt fler barn i Sverige utsätts för våld och att dessa barn inte erbjuds tillräckligt med stöd och hjälp. Sverige rekommenderades att skapa ett samordnat skyddssystem för barn och samtidigt arbeta för att öka kunskapen kring våld mot barn. Regeringen måste därför tillse att en översyn av den sammanlagda tiden för utredning och brottmålsprocess i barnärenden genomförs, inklusive en effektiv uppföljning av att tidsfristerna inte överskrids.

Sexualbrott

Skärpta straff

Offer för sexualbrott tvekar ofta att anmäla, och ofta tar det lång tid att fullfölja en anmälan. Preskriptionstiderna kan på så sätt förhindra brottsoffers möjlighet till upprättelse och en fällande dom. Under det senaste året har preskriptionstiden tagits bort för vissa sexualbrott mot barn. Det är bra, men det finns anledning att generellt se över preskriptionstiderna för sexualbrott. I takt med att t.ex. dna-teknik utvecklas ökar möjligheterna att lösa brott efter lång tid. Det är bland annat mot denna bakgrund som det finns skäl att förlänga preskriptionstiderna för fler sexualbrott.

Centerpartiet anser att varje människa har en ovillkorlig rätt att själv bestämma över sin sexualitet och sitt sexuella umgänge samt att sex alltid ska bygga på frivillighet. Sexualbrotten är till sin natur särskilt integritetskränkande. Det är viktigt att straffsatserna för sexualbrott speglar detta på ett rättvisande sätt.

Vi vill höja straffmaximum för köp av sexuell tjänst för att utöka preskriptionstiden. Personer som säljer sexuella tjänster är ofta traumatiserade och sargade och kan därmed ha svårt att exempelvis i samband med att de lämnar ett liv i prostitution, inom ramen för nuvarande preskriptionstid, orka anmäla brott. Preskriptionstiden bör därför utvidgas genom höjt maximistraff.

Koppleri

Den belgiska kopplerilagstiftningen är mer långtgående än den svenska och innebär att även den som försöker locka in personer i prostitution gör sig skyldig till koppleri. Den belgiska lagen förbjuder därmed även uppmuntran till prostitution. Svensk kopplerilagstiftning kräver att det sker ett faktiskt främjande eller utnyttjande i ett specifikt fall för att man ska kunna döma för koppleri. En mer allmän uppmaning som inte riktar sig till en specifik person faller därmed utanför det straffbara området. Vi vill se en översyn av detta för att i fler fall kunna utdöma straff för koppleri. Det finns anledning att närmare utreda förutsättningarna att stoppa såväl sugardejtingsajter som sexköpsajter/annonssidor om prostitution genom att vidareutveckla lagstiftningen rörande koppleri. Det är redan idag kriminaliserat att främja att en person har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning (6 kap. 12 § BrB). På samma sätt som den som upplåter en lägenhet för tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning kan dömas för koppleri borde även den som tillhandahåller en domän eller digital tjänst där sådan verksamhet förekommer kunna dömas. Då internet suddar ut gränserna för tid och rum bör det också vara möjligt att definiera att brottet sker i Sverige givet att den digitala tjänsten vänder sig till den svenska marknaden, oavsett var i världen exempelvis en server befinner sig. Centerpartiet anser att det är angeläget att det brottsbeivrande arbetet fungerar på ett ändamålsenligt sätt även i ett digitalt tidevarv. Vi vill därför att det tillsätts en utredning som ser över vad som kan göras för att stoppa de digitala bordeller som vänder sig till den svenska marknaden och där kvinnor och barn säljs. Utredningen ska även se över möjligheterna att sätta stopp för detta oavsett var sajten är registrerad.

Våld i nära relation

Våld i nära relation handlar i huvudsak om makt, kontroll och dominans och om att bryta ner och allvarligt skada någons självkänsla. Det destruktiva mönstret börjar sällan med fysiskt våld utan med kontrollerande beteende och psykisk misshandel. Den som utsätts får en kraftigt försämrad självbild och självkänsla, isoleras allt mer, kontrolleras i ökad grad och hindras i sin livsföring. Det kan handla om att partnern kontrollerar att man går direkt hem efter jobbet, att man hindras från att gå på viktiga möten eller läkarbesök, att man tvingas tåla att ens telefon undersöks, att partnern tar kontroll över ens inkomst eller att man begränsas i sina sociala relationer samt om ett ständigt återkommande budskap om att man är dålig och värdelös. Våldet normaliseras vartefter både för utövaren och för den som utsätts. Det sker en s.k. normaliseringsprocess, något som är särskilt utmärkande för våld i nära relation. Gränserna förskjuts således gradvis för vad som kan anses vara normalt och acceptabelt både för våldsoffret och för förövaren. Det kontrollerande beteendet blir därmed starten på ett allt allvarligare makt-, kontroll- och våldsmönster. Ofta upplever också våldsoffret det kontrollerande och psykiska våldet som värre, i betydelsen mer nedbrytande, än det fysiska våldet. Centerpartiet vill därför utreda möjligheten att kriminalisera kontrollerande beteende. I Storbritannien finns redan en lagstiftning på plats sedan 2015 som ledde till att fler än 9 000 åtal väcktes under 2017–2018. Att kriminalisera kontrollerande beteende är också viktigt för att motverka hedersförtryck och psykiskt våld. Vi måste säkerställa att varje människa ska kunna känna sig fri och leva det liv hon vill, fri från rädsla och förtryck. Men det är bråttom – för varje dag som går är det tusentals kvinnor som inte får det skydd de behöver och har rätt att förvänta sig.

Skyddade personuppgifter

Av Jämställdhetsmyndighetens rapport Skyddade personuppgifter – oskyddade personuppgifter (rapport 2022:10) samt av Riksrevisionens rapport Statens skydd av hotade personer – brister i omfattning och effektivitet (RiR 2024:1) framgår att kvinnors och barns hela livssituation försvåras av att leva med skyddade personuppgifter; vardagliga situationer är svåra att hantera och innebär ofta säkerhetsrisker. Att inte kunna uppge sina personuppgifter gör det svårt och ibland omöjligt att få tillgång till samhällsservice. Bristen på stadigvarande boende för kvinnor som lever med skyddade personuppgifter är ytterligare ett allvarligt problem. Rapporten rekommenderar bl.a. att våldsutsatta kvinnor som lever med skyddade personuppgifter bör erbjudas en kontaktperson som kan tillhandahålla stöd, hjälp och vägledning i myndighetskontakter och i praktiska vardagsfrågor. Särskilda kontaktpersoner bör finnas för både vuxna och barn och till exempel vara placerade inom socialnämndens verksamhetsområde, och de ska finnas kvar så länge som skyddsbehovet kvarstår. Regeringen måste nu skyndsamt utreda och presentera lagstiftning för att uppnå detta.

Ett tryggt boende

Att snabbt få tillgång till ett tryggt boende är ytterligare en viktig del i att bygga upp sitt liv efter att ha lämnat en förövare. Att inte kunna känna trygghet i sin bostadssituation är ytterligare en aspekt av svårigheterna i att lämna en farlig relation. Regeringen måste

därför skyndsamt tillsätta en utredning för att ge exempelvis Boverket i uppdrag att tillsätta en samordnare i syfte att se över förutsättningarna att tillskapa en nationell bostadskö för människor som utsatts för våld så att dessa snabbt kan ges förtur till bostäder. Kön kan antingen upprättas genom avtal/samarbete med marknadens aktörer (kommuner, allmännyttan, privata fastighetsägare m.fl.) eller genom ett mer tydligt statligt ansvarstagande. Utgångspunkten måste dock alltid vara att det är den som utsätter någon för våld, hot och trakasserier som ska flytta. Centerpartiet anser därför att det främst är förövaren, vid fall då våld skett i hemmet, som ska flyttas – exempelvis genom att vistelseförbud kan innefatta en hel kommun.

Hatbrott

Under senare år har hoten och hatet ökat i samhället i såväl omfång som grovhet, och kvinnor och minoriteter är särskilt utsatta. Det är ett allvarligt hot mot den liberala demokratin som måste adresseras. Hatbrott innebär att någon angriper en person eller en grupp av människor på grund av deras uppfattade ras, hudfärg, etniska bakgrund, trosbekännelse, sexuella läggning eller könsöverskridande identitet eller uttryck. Om en domstol bedömer att ett brott är ett hatbrott – exempelvis att en misshandel har rasistiska motiv – tillkommer en straffskärpning. Staten och samhället ser särskilt allvarligt på hatbrott eftersom de anses utgöra ett brott mot individens mänskliga rättigheter och mot principen om människors lika värde samt att sådana brott skapar rädsla hos andra människor som tillhör gruppen i fråga. Centerpartiet anser också att det är angeläget att ge mer resurser till de hatbrotts- och demokratienheter som finns hos polisen runtom i landet och att civilsamhället får det stöd som krävs för att stötta brottsoffer. Vidare tycker vi inte att hatbrottslagstiftningen omfattar alla de grupper som bör skyddas mot hatbrott. Det finns många exempel på att personer som har funktionsnedsättningar utsatts för brott på grund av detta. Centerpartiet vill därför att funktionsnedsättning läggs till som straffskärpningsgrund i lagstiftningen.

Radikalisering och terrorism

Radikalisering, terrorism och våldsbejakande extremism är hot mot den liberala demokratin, det fria utövandet av mänskliga rättigheter och den ekonomiska och sociala utvecklingen. Budskapet ska alltid vara att staten tar strid mot sådan allvarlig och systemhotande brottslighet. Säkerhetspolisen bedömer att de tre huvudsakliga extremistmiljöerna i Sverige för närvarande är de våldsbejakande islamistiska, högerextremistiska och vänsterextremistiska miljöerna. Men även andra grupper använder våld för att uppnå sina mål, exempelvis extremistisk djurrättsaktivism. Det de har gemensamt är att de motverkar den liberala demokratin och är villiga att använda våld för att störta eller försvaga den. Vi ser också i ökad utsträckning att sammanfogningen i form av organisationer luckras upp och istället i ökad utsträckning övergår i mer löst sammanfogade nätverk av extremistiska och våldsbejakande personer. Gemensamt för dessa är att de har ett destruktivt narrativ och verkar för att flytta gränserna för vad som är acceptabelt att uttrycka. Det kan i förlängningen bidra till en avhumanisering av grupper eller individer och detta kan i sin tur utgöra en grogrund för våld. Det öppna och fria samhället får inte visa sig svagt inför sådana krafter. Centerpartiet vill sedan tidigare se mer

effektiva åtgärder för att förebygga, försvåra, förhindra och avskräcka deras verksamhet. Staten har också ett ansvar gentemot terrorismens offer – varav många flytt till Sverige undan IS och andra mördare – att hålla de skyldiga ansvariga och skipa rättvisa. Det gäller både svenska terrorister som rest utomlands och de som är verksamma här hemma. Vi vill också se mer effektiva regler och kontroller för att förhindra att offentliga medel går till organisationer som motarbetar den liberala demokratin och stärka kapaciteten hos de enheter inom polisen som arbetar med demokratifrågor. Individer som ännu inte har begått brott utan är på väg att radikaliserats måste mötas av förebyggande åtgärder som inte uppfattas som stigmatiserande. Lokal polis liksom civilsamhället, framför allt mödrar och religiösa samfund, spelar idag viktiga roller i kampen mot radikalisering.

EU är en viktig arena i arbetet mot terrorism. Tillsammans har EU-länderna bättre förutsättningar att motverka terrorattacker genom att exempelvis dela underrättelser om potentiellt farliga personer och genom att stoppa vapensmuggling. Överenskommelser behövs kring EU-ländernas skyldighet att informera om vapensmuggling eller radikaliserade personer när andra EU-länder berörs. Satsningarna mot påverkanshot behöver också öka både i Sverige och i övriga EU.

Ulrika Liljeberg (C)

Malin Björk (C)

Muharrem Demirok (C)

Anna Lasses (C)

Helena Vilhelmsson (C)

Mikael Larsson (C)

Kerstin Lundgren (C)